

نقش گردشگری ورزشی در توسعه پایدار شهر مشهد

سبیکه سادات حسینی نسب

دانشجوی دکترای مدیریت ورزشی، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران

سید مصطفی طیبی ثانی^۱

استادیار گروه تربیت بدنی، دانشکده علوم انسانی، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران

باقر مرسل

استادیار گروه تربیت بدنی، دانشکده علوم انسانی، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۰/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱/۲۰

چکیده

توسعه و به ویژه توسعه پایدار می‌تواند حلال بسیاری از مشکلات شهری مانند آلودگی هوا، بیکاری و انواع آسیب‌های اجتماعی باشد. در این راستا توسعه گردشگری و به ویژه گردشگری ورزشی می‌تواند گام مهمی در راستای رسیدن به توسعه پایدار در شهرهای ایران به ویژه شهر مشهد باشد. هدف این مقاله بررسی نقش گردشگری ورزشی در توسعه پایدار شهر مشهد است. سؤال اصلی مقاله این است که گردشگری ورزشی چگونه می‌تواند به ارمغان آورنده‌ی توسعه‌ی پایدار برای شهر مشهد باشد؟ مطالعه حاضر از نوع اکتشافی و مبتنی بر روش توصیفی-تحلیلی است. برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. در روش میدانی پرسشنامه تهیه و داده‌ها و اطلاعات مورد نظر جمع‌آوری شده است. با توجه به پیمایشی بودن تحقیق، از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده و به جامعه آماری تعمیم داده شده است. به دلیل این که موضوع تحقیق تخصصی است و تحلیل آن به علم و تجربه نسبتاً بالا نیاز دارد در نتیجه برای جامعه آماری تحقیق شامل اساتید مدیریت ورزشی و جهانگردی، دانشجویان ارشد و دکترای مدیریت ورزشی، دانشجویان ارشد و دکترای گردشگری (توریسم) و نیز مدیران آژانس‌های برگزار کننده تورهای مسافرتی و تورگردانان و راهنماهای گردشگران شهر مشهد است. برای تعیین حجم نمونه آماری از روش نمونه‌گیری کوکران استفاده شد. بر اساس این روش ۳۷۱ نفر به‌عنوان نمونه آماری مشخص شد. سنجش پایایی پرسشنامه با بهره‌مندی از روش آلفای کرونباخ انجام شد که مقدار آن برابر ۰/۷۸ به دست آمد. اطلاعات به دست آمده از طریق نرم‌افزار SPSS طبقه‌بندی شده و با استفاده از آزمون ناپارامتری کای اسکوتر معنی‌داری شاخص‌ها مشخص و تحلیل‌های مورد نظر صورت گرفته است. نتایج مقاله نشان می‌دهد که میان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و اشتغال‌زایی، بهبود درآمد و سطح رفاه، تغییر الگوی مشاغل افراد، تنوع محصولات داخلی شهر، افزایش ساخت و ساز، افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر، بهبود کمی و کیفی صنایع دستی، افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی، تغییر الگوی مصرف غذا در شهر، بهبود وضعیت آموزش در شهر، بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی، افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر، مشارکت در کارهای جمعی و حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان رابطه وجود دارد.

واژگان کلیدی: گردشگری، توسعه پایدار، شهر مشهد، محیط زیست، مشارکت.

^۱ (نویسنده مسئول) Tayebisani@gmail.com

مقدمه

گردشگری (توریسم) پایدار، با اتکا بر مفهوم توسعه‌ی پایدار، می‌خواهد صنعت و بازار گردشگری (توریسم) در عین سود دهی اقتصادی، کم‌ترین تأثیر را بر جامعه میزبان و محیط زیست را داشته باشد. در قرن بیست و یکم، پیشرفت فناوری موجب می‌شود تا وقت انسان بیش از پیش آزاد شود و زمان بیشتری داشته باشد. به همین دلیل این قرن، قرن صنعت و بازار گردشگری (توریسم) نام گرفته است. به دلیل زیرساخت‌های فناوری، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ایجاد شده در قرن بیست و یکم، پدیده گردشگری (توریسم) یک واقعیت اجتناب‌ناپذیر در رفتار و عمل انسان برای ارضای روح کنجکاو او خواهد بود. گردشگری (توریسم) همواره اثراتی را بر محیط‌زیست و جوامع مقصد می‌گذارد. این اثرات هم مثبت هستند و هم منفی. ولی توسعه گردشگری (توریسم)، بدون مدیریت اثرات آن، می‌تواند باعث آسیب به محیط‌زیست، فرهنگ و جامعه میزبان باشد. توسعه گردشگری (توریسم) پایدار، با مدیریت اثرات گردشگری (توریسم) بر محیط‌زیست، اقتصاد و جامعه مقصد، منابع مقصد را حفظ نموده و حتی باعث ارتقای آن‌ها نیز می‌شود. گردشگری (توریسم) به‌عنوان یکی از منابع درآمد و ایجاد اشتغال در سطح محلی می‌تواند راه‌حلی برای توسعه اقتصادی باشد. گردشگری (توریسم) به ویژه در زمانی که سود فعالیت‌های دیگر بخش‌های اقتصادی در حال کاهش باشد، جایگزین مناسبی برای آن‌ها و راهبردی برای توسعه است. امروز صنعت و بازار گردشگری (توریسم) به‌اندازه‌ای در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها اهمیت دارد که اقتصاددانان آن را «صادرات نامریی» می‌نامند (Tajali, 2000).

شهر مشهد دارای پتانسیل‌های گسترده‌ای برای توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی است. خراسان و شهر مشهد از دیرباز یکی از قطب‌های مطرح کشتی در سطح کشور بوده است و به‌نوعی ورزش اول این شهر محسوب می‌شود. ورزش‌های باستانی و زورخانه‌ای از جایگاه ویژه‌ای در مشهد برخوردار است و یکی از مهم‌ترین زورخانه‌های کشور، زورخانه وابسته به تربیت‌بدنی آستان قدس رضوی در مشهد است. فوتبال نیز از ورزش‌های پرطرفدار در مشهد است. هم‌اکنون تیم پدیده شهر خودرو از مشهد در لیگ برتر فوتبال ایران حضور دارد. همچنین تیم علم و ادب مشهد از تیم‌های مطرح و محبوب در لیگ باشگاهی فوتبال کشور است که امتیاز آن به طور موقت به فرش آرا مشهد منتقل شده است و نیز تیم فوتسال فردوسی مشهد که در فصل ۹۲-۹۳ به لیگ برتر صعود کرد (Dibai, 1992).

تاکنون تحقیقی که به بررسی توسعه پایدار گردشگری (توریسم) ورزشی پرداخته باشد یافت نشد و از طرفی توسعه پایدار در دستور کار بسیاری از کشورهای امروزی قرار گرفته است. به طوری که توسعه پایدار شهری سه هدف توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را مد نظر قرار می‌دهد (Wang, 2014) و البته می‌بایست بر این نکته اشاره داشت که برای حرکت در مسیر توسعه پایدار دست‌یابی به فناوری‌های پیشرفته ضروری است. فناوری‌هایی که قادرند ضمن کارایی افزون‌تر و مزیت اقتصادی ضامن حفاظت از منابع طبیعی تاریخی و حل معضلات زیست‌محیطی باشند - (Mahia, 2016). با ظهور پارادایم توسعه پایدار در کنفرانس ریو و در پی مطرح شدن تبعات زیست‌محیطی حاصل از

توسعه و به طبع آن وارد شدن توجهات زیست محیطی در محاسبات اقتصادی و پیدایش دانش اقتصاد محیط زیست، تبعات منفی رشد بی‌برنامه و تأثیرات درازمدت آن بر منابع طبیعی و سلامتی جوامع انسانی در صدر توجهات قرار گرفت (Yazdan Panahi and Maleki, 2013). امروزه توسعه پایدار محیطی ارتباط مستقیمی با اجرایی و نهادینه شدن فرهنگ آن دارد (Absalimov, 2015).

بر اساس اطلاعات موجود درآمد بسیاری از کشورهای پیشرفته جهان از محل گردشگری (توریسم) ورزشی چیزی بیش از ۲۰ میلیون دلار است اما بررسی وضعیت صنعت و بازار گردشگری (توریسم) در ایران و ملاحظه ارقام درآمد ارزی حاصل از آن، نشان دهنده این است که ایران با وجود تمامی جاذبه‌هایش تنها یک هزارم درآمد جهانی حاصل از گردشگری (توریسم) را نصیب خود کرده است (Taheeri et al., 2011). امروزه ورزش و گردشگری (توریسم) به فعالیت‌های اقتصادی مهمی در دنیای پیشرفته و در حال توسعه تبدیل گشته و توجه فزاینده‌ای در سال‌های اخیر به آن به‌عنوان صنعت و بازار داخلی شده است و همچنین به‌عنوان یک عامل در بازسازی اقتصادی و اجتماعی جوامع شهری و شهری شناسایی شده است (Henry, 2010). با توجه به اینکه جامعه‌ای که به سمت توسعه یافتگی می‌رود نیازمند فضاهایی جهت گذراندن اوقات فراغت و تجدید قواست گردشگری (توریسم) و مسافرت از طریق ورزش بهترین تفریح بدین منظور است محیط شهری باید به‌گونه‌ای شکل و سامان داده شود که از برگزاری مسابقات ورزشی حمایت کند ضمن اینکه در راستای توسعه پایدار شهر نیز باشد. سؤال اصلی مقاله این است که گردشگری ورزشی چگونه می‌تواند به ارمغان آورنده‌ی توسعه‌ی پایدار برای شهر مشهد باشد؟ مطالعه حاضر از نوع اکتشافی و مبتنی بر روش توصیفی-تحلیلی است. برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است.

رویکرد مفهومی و نظری

گردشگری ورزشی، بازدیدکنندگانی هستند که حداقل ۲۴ ساعت خارج از محل سکونت خود باهدف الف: شرکت در یک رویداد ورزشی (رویدادهای ورزشی، جاذبه‌های ورزشی، ورزش درمانی و ورزش‌های تفریحی) و یا ب: تماشای یک رویداد ورزشی مسافرت می‌کنند. از طرف دیگر توسعه پایدار عبارت است از به وجود آوردن امکاناتی برای برطرف کردن نیازهای اولیه تمامی مردم در عصر حاضر و زندگی خوب برای آن‌ها و نیز نسل‌های آینده به نحوی که عوامل اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی همگی به یک اندازه مورد توجه قرار گرفته و رابطه در عصر حاضر به گونه‌ای است که منافع نسل‌های آینده به خطر نیفتد. این ایده اولیه برای توسعه جهانی به وسیله تمامی کشورها به رسمیت شناخته شده و در سطح بین‌المللی به وسیله سازمان ملل متحد تکامل بخشیده می‌شود. سوئیس مفاد آن را در قانون اساسی خود به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اهداف ملی آورده است. دولت سوئیس تمامی سازمان‌ها، ارگان‌ها و نهادهای ملی، ایالتی و محلی را موظف کرده است که مفاد آن را به طور کامل مد نظر قرار داده و اجرا کنند. یکی از مباحث مهم پیرامون مسائل شهری، مفهوم توسعه پایدار شهری است که توسعه‌ای مبتنی بر نیازهای واقعی و تصمیم‌گیری‌های عقلایی، با در نظر گرفتن ملاحظات مختلف اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی محسوب می‌شود.

کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه^۱ در سال ۱۹۸۷، توسعه پایدار را توسعه‌ای تعریف کرده است که ضمن برآوردن نیازهای نسل امروز، توانایی نسل‌های آتی را در برآوردن احتیاجاتشان به مخاطره نیفکند. امروزه شهرها به‌عنوان مصرف کننده و توزیع کننده اصلی کالاها و خدمات، کانون توجه بحث پایداری شده‌اند؛ بنابراین به منظور دستیابی به یک وضعیت پایدار واقعی در شهرها، تدوین سیاست‌هایی جهت حصول به شهرهای پایدار ضروری می‌نماید. به همین منظور مقوله‌ای مهم تحت عنوان توسعه شهری پایدار در طول دهه ۱۹۹۰ و تا به امروز مورد توجه قرار گرفته است. در بسیاری از شهرهای جهان مسائل و چالش‌های اساسی مانند ترافیک و تراکم زمین، ساختمان‌های متروک و خالی از سکنه، تغییر کاربری زمین، آلودگی صوتی، آلودگی آب و بسیاری از موضوعات زیست‌محیطی دیگر موضوع پایداری شهرها را مطرح می‌کنند. لذا با توجه به مسائل و مشکلاتی که کلان‌شهرها دارند باید به ابعاد و اصول توسعه پایدار شهری توجه کرد و برای رسیدن به توسعه پایدار انسانی، شهر پایدار و پایداری شهری، باید برنامه ریزان، شهر سازان و مدیران شهری، با مدیریت صحیح و سالم بتوانند فضایی سالم و درخور برای مردم ایجاد کنند. از طرفی با مهاجرت بی‌رویه به کلان‌شهرها، مباحثی مانند اسکان شهروندان، حاشیه‌نشینی و بیکاری مطرح می‌شود. بخش عمده‌ای از گسترش افقی شهرها به این دلیل رخ می‌دهد که بافت موجود پاسخگوی نیازها و انتظارات جمعیت ساکن در آن نیست و اجتماع ساکن در جستجوی محیط پاسخگوتر و مناسب‌تر محیط انسان‌ساخت جدیدی را در بستری جدید بنیان است. بافت‌های تاریخی نواحی مرکزی شهرها، پاسخگوی نیاز و انتظارات شهروندان آن نبوده و از جمعیت اصلی تهی می‌شود، بافتی که از لحاظ زیست‌محیطی و اکولوژیکی پایدار بوده، اما پایداری اجتماعی و اقتصادی را از دست داده است (Razvani, 2003).

توسعه پایدار شهری از چهار جنبه اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، نهادی سعی در حل مشکلات شهر می‌باشد که در شکل زیر خلاصه شده است (Movahed, 2000: 47). پایداری می‌تواند معیاری برای تحلیل نتیجه سیاست‌های شهری هوش محور باشد که جنبه‌ها و موضوعات مختلف زندگی شهری را با هم مرتبط می‌کند (Paul & Sutherwitt, 1999; Inoguchi et al., 1999; Stern, 2000). رابطه قابلیت زندگی و پایداری، محدودیتی را پیرامون طرح‌های شهر هوشمند اعمال می‌کند که تضمین کننده بهبود کیفیت زندگی است و رابطه مثبتی با کیفیت محیط زیست شهر دارد. شهر پایدار شهری است که در آن شهروندان به کمک مشارکت پویا، پیشرفت اقتصادی، محیط زیستی و اجتماعی - فرهنگی را متعادل کرده‌اند. (Mega & Pederson, 1998:2) پایداری ایده بنیادی تضمین کیفیت بهتر زندگی برای نسل حاضر و آینده است. این مقوله بدین معناست که مطمئن شویم تمام کسب و کارها، خدمات عمومی، منابع طبیعی، اقتصاد و اجتماع، ظرفیت راه‌یابی به نسل‌های آینده را دارند (RPVS, 2007:6). پایداری یعنی دستیابی هم زمان به اهداف سالم محیط زیستی، اقتصاد بهتر و جامعه‌ای عادلانه و مشارکتی، به جای قربانی کردن هر یک از آن‌ها بر ضد دیگری. زمانی می‌توان از پایداری در شهرها استفاده کرد که این مکان‌ها ورودی‌های منابع (زمین، انرژی، آب و مواد) و خروجی‌های خود را (تضییع هوا، مایع و جامد) کاهش دهند و زیست پذیری خود را

^۱. WCED

(سلامت، اشتغال، درآمد، مسکن، فعالیت‌های تفریحی، دسترسی، فضاهای عمومی و اجتماع) بهبود ببخشند، در این صورت شهرها، به‌عنوان شهر پایدار تعریف می‌شوند (Newman & Kentworthy, 1999). توسعه پایدار شهری به دنبال خلق شهرها و شهرک‌هایی است که سلامت بلند مدت سیاره بشر و سیستم اکولوژیکی را افزایش دهند (Wheeler, 1996: 55) به عقیده کمپیل (۱۹۹۶) بهره‌وری و رشد اقتصادی، عدالت اجتماعی و انصاف در درآمد و حفاظت از محیط زیست سه اصل متناقضی هستند که باید در برنامه‌ریزی پایدار شهری مد نظر قرار بگیرند. پایداری شهری به معنای بهبود کیفیت زندگی شهری شامل مؤلفه‌های اکولوژیکی، فرهنگی، سیاسی، نهادی، اجتماعی و اقتصادی بدون واگذاری مسئولیت برای نسل‌های آینده است؛ مسئولیتی که نتیجه کاهش سرمایه طبیعی و بدهی پیش از حد محلی است. وردگر (۲۰۰۲) برخی قواعد را مد نظر قرار داده است که فرآیندهای برنامه‌ریزی برای دستیابی به توسعه پایدار شهری ملزم به اجرای آن هستند. این نوع برنامه‌ریزی باید:

۱. درک محلی از شرایط جهانی تسهیل شود
۲. شرکای اجتماعی به تمام اهداف خود دست یابند
۳. اهداف به برنامه‌ها و پروژه‌های عملی و صریح تبدیل شود
۴. نتایج بر مبنای شاخص‌ها به فرآیندهای مستمر نظارت، پیگیری و پسخوراند واکذار شود (تصحیح مسیر در هر جا که لازم است) و بر مبنای دانش و شناختی عمیق، تحلیلی یکپارچه (اقتصادی، اجتماعی، محیط زیستی، فرهنگی و زیباشناختی) از شهر و ماهیت منطقه‌ای صورت بگیرد. همچنین به مشارکت تمام ذی‌نفعان اجتماعی بینجامد (Verdaguer, 2002).
۵. هدف توسعه پایدار شهری ایجاد شهری سالم مطابق با نیازهای کاربران آن است؛ یعنی از نظر بهره‌وری در انرژی و نقش و کارکرد، مکانی مناسب برای زندگی باشد (Elkin et al, 2001: 119) از اهداف پایداری شهری در نظر گرفتن ذخیره‌های طبیعی منابع زمین در تمام فعالیت‌های انسانی و جدیت در محافظت از آن‌ها برای برنامه‌ریزی شهری است (Diamantini & Zanon, 2000, 29) از مهم‌ترین اهداف پایداری شهری از نظر محیط زیستی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد (Satiethwaite, 1997, 1668).
۶. حفاظت از توانایی نسل آینده در برآوردن نیازهایشان به کمک حداقل استفاده از منابع غیرقابل تجدید، نگهداری دارایی‌های طبیعی، پارک‌ها و مناظر طبیعی با ارزش و استفاده از منابع طبیعی با ارزش و استفاده از منابع بازیافت و قابل شرب
۷. کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و اقدامات جدی برای تقلیل تغییرات اقلیمی
۸. به حداقل رسیدن پراکنده رویی شهری و خدمات‌رسانی به شهرها و شهرک‌های فشرده‌ای به کمک حمل و نقل عمومی
۹. استفاده خردمندانه از منابع تجدید ناپذیر و حفظ آن‌ها
۱۰. کاهش انرژی استفاده شده و زباله تولید شده در هر واحد خروجی

۱۱. کاهش بقایای اکولوژیکی شهرها و شهرک‌ها

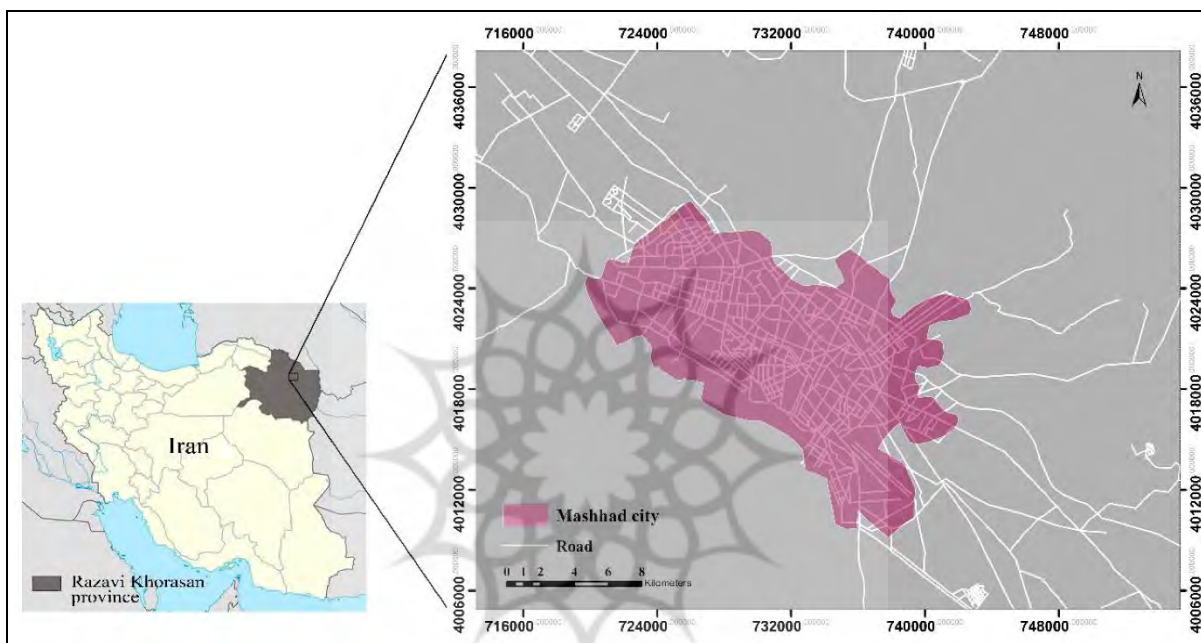
شهرهایی که به سرعت رشد می‌کنند، مانند کلان شهرهای ایران، به دلیل تخریب محیط طبیعی خود با بحران‌های زیست‌محیطی متعددی مواجه می‌شوند (Hosseyznadeh, 2004). از آنجا که هرگونه فعالیتی برای ارتقای کیفیت زندگی و توسعه انسانی، در محیط زیست تحقق می‌یابد، پایداری یا ناپایداری این محیط و منابع آن، بر فرآیند توسعه تأثیرگذار خواهد بود. بر اساس، هر بحثی درباره توسعه بدون توجه به پایداری زیست‌محیطی ناتمام تلقی می‌شود. با توجه به آنچه بیان شد، اگر توسعه پایدار هدف نهایی ما باشد، پایداری محیط زیستی شرط لازم برای تحقق توسعه پایدار است (Barimani and Lefmanjani, 2010: 127). شهری شدن و شهرنشینی پایدار بر پایه ظرفیت اکوسیستم یا نظام طبیعی و هماهنگی با آن شکل می‌گیرد و توسعه می‌یابد. در واقع، پایداری تلاشی برای دستیابی به بهترین نتایج در برنامه‌های محیط انسانی و طبیعی است که برای حال و به صورت نامحدود برای آینده صورت می‌گیرد. در برنامه‌ریزی برای تحقق توسعه پایدار، ضمن به کارگیری منابع موجود جامعه در فرآیند تحول و تطور آن، بقای منابع و جامعه مد نظر باشد. (Matoof, 2010: 7). شهرها یکی از مهم‌ترین مکان‌هایی هستند که ضروری است اصول توسعه پایدار در آن‌ها به اشکال گوناگون مد نظر قرار بگیرد؛ زیرا آن‌ها مهم‌ترین مصرف‌کننده منابع طبیعی هستند و بیشترین حجم فضولات و آلودگی‌ها را تولید می‌کنند (Naqizadeh, 2001: 51). باید توجه داشت که پایداری شهری یعنی در نظر گرفتن ذخیره‌های طبیعی منابع زمین در هرگونه فعالیت انسانی و محافظت جدی از آن‌ها از نظر برنامه‌ریزی شهری (Daimantioni and zanon, 2000: 29)

محیط مورد مطالعه

شهر مشهد مرکز استان خراسان رضوی با ۳۵۱ کیلومتر مربع مساحت، در شمال شرق ایران و در طول جغرافیایی ۵۹ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۶۰ درجه و ۳۶ دقیقه و عرض جغرافیایی ۳۵ درجه و ۴۳ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۸ دقیقه و در حوضه آبریز کشف‌رود، بین رشته‌کوه‌های بینالود و هزار مسجد واقع است. ارتفاع شهر از سطح دریا حدود ۱۰۵۰ متر (حداکثر ۱۱۵۰ متر و حداقل ۹۵۰ متر) است (Najafi, 2011).

مشهد با ۳۳۷۲۶۶۰ نفر جمعیت، دومین شهر پرجمعیت ایران نیز به شمار می‌رود. مشهد دومین مرکز بزرگ تولید خودرو در کشور است. اقتصاد این شهر عمدتاً بر پایه‌ی کشت میوه، شیرینی‌جات، سنگ‌های قیمتی و سوغاتی برای زائران می‌چرخد. مشهد همچنین با در اختیار داشتن هتل‌های بسیار، از جمله شهرهای گردشگری (توریسم) مهم ایران نیز به شمار می‌رود (EbrahimZadeh et al, 1388: 54). مشهد حدود ۳۵۱ کیلومتر مربع وسعت دارد. بر اساس آمارنامه مشهد ویرایش سال ۹۴، این شهر دارای ۱۳ منطقه شهری، ۴۱ ناحیه شهرسازی، ۳۸ ناحیه خدماتی و ۱۵۸ محله است. شهر مشهد دارای ۱۱ ناحیه و مرکز پستی است. مشهد دارای محله‌ها و شهرک‌های متعددی است. به خاطر نزدیکی آبادی‌های سناباد و نوغان به محل دفن علی بن موسی الرضا و همچنین جاذبه خود مدفن، بیشتر محله‌های قدیمی مشهد در اطراف حرم علی بن موسی الرضا شکل گرفته است و کم‌کم بر وسعت آن‌ها افزوده گشته و در خود مجموعه شهر ادغام گشته‌اند. به‌عنوان نمونه، هم‌اکنون نوغان، از محله‌های اطراف حرم است و سناباد نیز

وضعیت مشابهی دارد و اکنون به عنوان یکی از محله‌ها و خیابان‌های شهر مشهد شناخته می‌شود (Kazemi, 2003). اقتصاد مشهد بیشتر بر روی زعفران، زرشک، نبات، آجیل و خشکبار و چرم صنعت و بازاری (به صورت زینتی) و صنعت و بازار فرش قرار دارد. هم‌چنین زائران حرم رضوی و توریست‌ها از منابع درآمدزایی این شهر هستند؛ به طوری که صنعت و بازار هتل‌داری، یکی از صنایع پررونق در این شهر محسوب می‌شود و ۹۰ درصد گردشگران خارجی که به ایران سفر می‌کنند، از مشهد دیدن می‌کنند. از دیگر محصولات مهم کشاورزی مشهد غلات، چغندر قند و محصولات جالیزی است (Farahani, 2007).

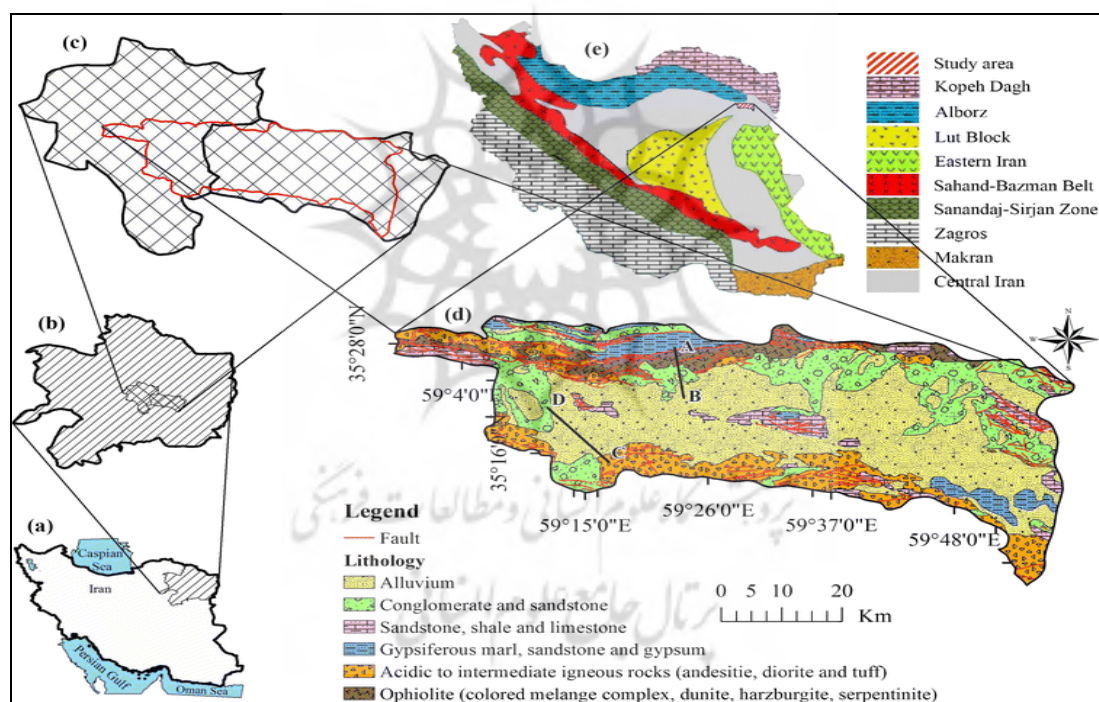

نقشه ۱- تقسیمات شهر مشهد

Source: (<https://cafebazaar.ir>)

مشهد تنها در فصل تابستان سال ۱۳۸۹ پذیرای بیش از ۱۳ میلیون مسافر بوده است. وجود آرامگاه علی بن موسی الرضا در مشهد موجب شده است که سالانه تعداد زیادی از گردشگران و جهانگردان به مشهد سفر کنند. صنایع غذایی، نساجی، شیمیایی و کانی غیرفلزی و صنایع قطعه‌سازی و فولاد کشاورزی از عمده‌ترین صنایع مشهد به شمار می‌آیند. مشهد یکی از قطب‌های اصلی تولید چرم در ایران به شمار می‌آید و کارخانه‌هایی نظیر «چرم مشهد» در این شهر قرار دارند. هم‌چنین در سال‌های اخیر سرمایه‌گذاری در بخش پروژه‌های کلان اداری-تجاری رونق یافته است. از دیگر صنایع موجود در مشهد می‌توان به صنایع غذایی، پوشاک، تولید مصالح ساختمانی، صنایع فلزی و صنایع دستی نیز اشاره کرد که از این میان حدود ۴۰ درصد صنایع مشهد متعلق به صنایع غذایی، صنایع فلزی و صنایع دستی است (Alizadeh, 2003). قالی‌بافی در شهر مشهد حدود پنج قرن قدمت دارد. یکی از قدیمی‌ترین فرش‌های مشهد که موجود است، نوعی فرش نماز (سجاده) است که توسط شاه تهماسب به سلیمان باشکوه در سال ۱۵۵۶ م هدیه شده است. شهرک گلپهار، بینالود، طوس، کویان، کلات، ماشین‌سازی، باغچه و ناحیه امان‌آباد مشهد،

جزو شهرک‌های صنعت و بازاری اطراف این شهر محسوب می‌شوند. نیروگاه مشهد، نیروگاه طوس، نیروگاه فردوسی و نیروگاه سیکل ترکیبی شریعتی از مهم‌ترین نیروگاه‌های شهر مشهد هستند. از مراکز بزرگ تجاری این شهر می‌توان به زیست‌خاور، یاقوت مصلی، الماس شرق، وصال، پروما، تابان، کیان سنتر، صنعت و بازار رضا، آفتاب، گوهرشاد، صنعت و بازار مرکزی، شهر شب، مجتمع تک، مجتمع تابان، رویال سنتر، قسطنطنیه، ونک، شهدا، مجد و کوهسنگی اشاره کرد. به دلیل وجود جاذبه‌های فراوان تاریخی-مذهبی و فرهنگی در مشهد، در حال حاضر نیمی از هتل‌ها و هتل‌آپارتمان‌های ایران در شهر مشهد قرار دارند (Alizadeh, 2003). نمایشگاه بین‌المللی مشهد امروزه به‌عنوان بزرگ‌ترین و فعال‌ترین نمایشگاه بین‌المللی تجاری در ایران بعد از نمایشگاه بین‌المللی تجاری تهران فعالیت می‌کند. مشهد به علت هم‌جواری با کشورهای آسیای میانه و موقعیت صنعت و بازاری، سالانه میزبان ده‌ها نمایشگاه بین‌المللی است. در حال حاضر (سال ۱۳۹۴) مدیریت سایت رسمی نمایشگاه‌های ایران به عهده نمایشگاه مشهد است (Alizadeh, 2003).

نقشه ۲- شهر مشهد

Source: (<http://saten.ir>)

حوضه رودخانه کشف رود که شهر مشهد در آن قرار دارد، به خاطر شرایط مناسب طبیعی، از پیش از اسلام به‌عنوان یکی از بخش‌های مورد توجه برای سکونت در خراسان به‌حساب می‌آمده است. در نزدیکی شهر کنونی مشهد، شهری به نام توس وجود داشته است. اهمیت این شهر در دوران اسلامی به استقرار یکی از مهم‌ترین زیارتگاه‌های جهان که برای امام هشتم شیعیان، علی بن موسی الرضا، ساخته شده است، بازمی‌گردد؛ بنابراین، آنچه سناباد نوغان را در سرتاسر جهان مشهور ساخت، نه آرامگاه هارون الرشید، خلیفه عباسی، بلکه زیارتگاه امام شیعه بود و شهر بزرگی

که با گذشت زمان در اطراف شهری کوچک گسترش یافت، المشهد (مشهد) عنوان گرفته که به معنای «حرم حزن‌انگیز» است (در درجه اول، حرم شهیدی از خاندان پیامبر اسلام) (Nouraghaei, 2011).

یافته‌های تحقیق

۱- یافته‌های توصیفی

پژوهشگر پس از این که روش تحقیق خود را مشخص کرد و با استفاده از ابزارهای مناسب، داده‌های مورد نیاز را برای آزمون فرضیه‌های خود جمع‌آوری کرد، اکنون نوبت آن است که با بهره‌گیری از تکنیک‌های آماری مناسبی که با روش تحقیق، نوع متغیرها هماهنگی دارد داده‌های جمع‌آوری شده را دسته‌بندی و تجزیه و تحلیل نماید و در نهایت فرضیه‌هایی را که تا این مرحله او را در تحقیق هدایت کرده‌اند در بوته آزمون قرار دهد و تکلیف آن‌ها را روشن کند و سرانجام بتواند راه حلی و پاسخی برای پرسش تحقیق بیابد.

مشخصات پاسخگویان

۱- جنسیت

جدول ۱- جنسیت پاسخگویان

ردیف	جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی
۱	زن	۱۷۱	۴۶/۰۹
۲	مرد	۲۰۰	۵۳/۹
۳	بی‌پاسخ	-	-
	جمع	۳۷۱	۱۰۰

Source: (Research findings)

نتایج این جدول نشان می‌دهد که تعداد کل افراد تحقیق برابر با ۴۰۰ نفر است از این تعداد، ۵۱/۱ درصد را مردان و ۴۸/۹ درصد را زنان تشکیل می‌دهند.

۲- سن

جدول ۲- سن پاسخگویان

ردیف	سن	فراوانی	درصد فراوانی	درصد معتبر
۱	۳۰-۲۴	۴۰	۱۰/۷۸	24.6
۲	۳۵-۳۰	۵۰	۱۳/۴۷	22.3
۳	۴۰-۳۵	۵۵	۱۴/۸۲	14.8
۴	۴۵-۴۰	۶۰	۱۶/۱۷	10.5
۵	۵۰-۴۵	۴۵	۱۲/۱۲	18
۶	۵۰ و بیشتر	۱۲۱	۳۲/۶۱	9.8
۷	بی‌پاسخ	-	-	-
	جمع	۳۷۱	۱۰۰	۱۰۰

Source: (Research findings)

بر اساس یافته‌های جدول زیر؛ جوان‌ترین پاسخگو ۱۵ سال و مسن‌ترین ۸۸ سال دارد، میانگین سنی پاسخگویان ۴۱/۹ سال است و بیشترین پاسخگویان ۳۹ سال دارند.

جدول ۳- شاخص‌های آماری سن پاسخگویان

ردیف	شاخص‌های آماری	میانگین	میانه	نما	ماکزیمم	مینیمم
۱	سن	۴۱٫۹	۴۰	۳۹	۸۳	۱۵

Source: (Research findings)

۳-تحصیلات

همان‌گونه که در زیر، مشاهده می‌کنیم، ۴/۴۳٪ از افراد جمعیت نمونه تحصیلات متوسطه، ۹/۱۱ درصد، فوق‌دیپلم و فقط ۱/۱ درصد تحصیلات فوق لیسانس و دکترا دارند.

جدول ۴- تحصیلات پاسخگویان

ردیف	شرح	فراوانی	درصد فراوانی
۱	دیپلم	۵۰	۱۳/۴۷
۲	فوق دیپلم	۶۰	۱۶/۱۷
۳	لیسانس	۷۱	۱۹/۱۳
۴	فوق لیسانس	۱۰۰	۲۶/۹۵
۵	دکترا	۹۰	۲۴/۲۵
	جمع	۳۷۱	۱۰۰

Source: (Research findings)

بر اساس یافته‌های جدول زیر، ۴/۷۸ درصد پاسخگویان متأهل، ۹/۲۰ درصد مجرد و ۸/۰ درصد بدون همسر بر اثر فوت یا طلاق‌اند و ۱/۸ درصد نیز پاسخ مشخصی نداده‌اند.

جدول ۵- وضعیت تأهل پاسخگویان

ردیف	شرح	فراوانی	درصد فراوانی
۱	مجرد	۷۱	۱۹/۱۳
۲	متأهل	۳۰۰	۸۰/۸۶
	جمع	۳۷۱	۱۰۰

Source: (Research findings)

۴-وضعیت فعالیت

جدول ۶- وضعیت فعالیت پاسخگویان

ردیف	شرح	فراوانی	درصد فراوانی
۱	استاد	۷۱	۱۹/۱۳
۲	دانشجو	۱۲۵	۳۳/۶۹
۳	کارمند	۱۲۵	۳۳/۶۹
۴	مدیر	۲۵	۶/۷۳
۵	راهنمای تور	۲۵	۶/۷۳
	جمع	۳۷۱	۱۰۰

Source: (Research findings)

۲-یافته‌های استنباطی

فرضیه ۱- میان توسعه گردشگری(توریسم) ورزشی و اشتغال‌زایی رابطه وجود دارد.

بنابر جدیدترین آمارهای منتشر شده توسط انجمن جهانی سفر و گردشگری(توریسم)^۱، امروزه به ازای هر ۱۰ شغل، یک شغل به گردشگری(توریسم) و فعالیت‌های مرتبط با آن وابسته است؛ ۹/۹ درصد از مجموع اشتغال در جهان.

^۱. WTTC

همچنین در سال ۲۰۱۸ میلادی، ۴/۵ درصد از مجموع سرمایه‌گذاری‌ها (حدود ۹۰۰ میلیارد دلار) در صنعت و بازار گردشگری (توریسم) هزینه شده است. گردش بالای مالی گردشگری (توریسم) و نقشی که در درگیر کردن طیف وسیعی از بخش‌ها و صنایع دارد موجب شده است تا ۱۰٪/۴ درصد از تولید ناخالص داخلی در جهان به صنعت و بازار گردشگری (توریسم) اختصاص داشته باشد؛ رقمی معادل ۸۲۷۲ میلیارد دلار.

جدول ۷- تأثیر گردشگری (توریسم) ورزشی بر اشتغال

شرح	ساختمان و بخش‌های زیربنایی (مانند هتل‌ها، جاده‌سازی، رستوران‌ها، خدمات اجتماعی و عمومی (خدمات رفاهی، بانک، خدمات بیمه و جاذبه‌های ورزشگاه‌ها و...))	خدمات اجتماعی و عمومی (خدمات رفاهی، بانک، خدمات بیمه و جاذبه‌های گردشگری)	سا
تعداد	۹۳	۷۴	۳۸
درصد	۲۷	۲۱،۵	۱۱

Source: (Research findings)

تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص تغییرات ایجاد شده در اشتغال به تفکیک بخش‌های مورد مطالعه که از طریق تحلیل خوشه‌ای در سه طبقه ضعیف، متوسط و بالا قرار داشته‌اند، بر اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافقی، نشان دهنده وجود تفاوت معنادار آماری میان متغیر وابسته اشتغال و متغیر مستقل گردشگری (توریسم) ورزشی موجود است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، گردشگری (توریسم) ورزشی رابطه معناداری با شاخص توسعه اشتغال دارد و جهت این رابطه نیز مثبت برآورد شده است که نشان دهنده وجود رابطه مستقیم است، بنابراین می‌توان گفت با افزایش ورود گردشگران ورزشی، میزان تغییرات ایجاد شده در اشتغال هم افزایش پیدا می‌کند.

جدول ۸- تحلیل روابط آماری رابطه میان گردشگری (توریسم) ورزشی و اشتغال شهری، آزمون همگونی کای دو

کل	بهبود اشتغال شهری		
	بلندمدت	میان مدت	کوتاه مدت
کم	۵۶ (٪۵۴)	۲۸ (٪۲۶)	۲۰ (٪۲۰)
متوسط	۴۵ (٪۳۰)	۷۵ (٪۵۰)	۳۰ (٪۲۰)
بالا	۲۰ (٪۲۲)	۲۴ (٪۲۶)	۴۶ (٪۵۱)
کل	۱۲۱ (٪۳۵)	۱۲۷ (٪۳۶)	۹۶ (٪۲۷)
آماره آزمون کای دو پیرسون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری
ضریب همبستگی	۰،۶۵	۲	۰،۰۰

Source: (Research findings)

در ادامه و جهت پاسخ‌گویی به سؤال تحقیق، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به بررسی اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص اشتغال شهر مشهد پرداخته شده است. بر همین اساس نتایج آزمون رگرسیون نشان می‌دهد، توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی به صورت معناداری مؤلفه اشتغال را با ضریب بتای ۰/۵۷ تقویت می‌کند.

جدول ۹- اثرات گردشگری (توریسم) ورزشی بر بهبود اشتغال شهری در مشهد

معناداری تی	ضریب استاندارد		مدل
	ضریب غیراستاندارد	خطای استاندارد	
۰،۰۰	۰،۳۴	۰،۵۷	۰،۴۵
	بتا	خطای استاندارد	B
			اشتغال شهری در مشهد

Source: (Research findings)

با ضریب اطمینان و اعتبار بالایی می‌توان گفت، شاخص توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی در شاخص افزایش اشتغال مؤثر بوده، بنابراین افزایش گردشگری (توریسم) ورزشی باعث بهبود وضعیت اشتغال در شهر مشهد شده است

فرضیه ۲ - میان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و بهبود درآمد و سطح رفاه رابطه وجود دارد.

در حال حاضر توریسم بیش از هر فعالیت دیگری در جهان، حرکت سرمایه و انتقال پول را در مقیاس محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی موجب می‌شود و هزینه‌های توریسم به مراتب سریع‌تر از تولید ناخالص ملی و صادرات جهانی کالا و خدمات رشد می‌یابد. از این رو اکثر کشورهای جهان به توریسم که مواد اولیه‌ی آن طبیعت زیبا و متنوع، آداب و رسوم، پیشینه‌ی تاریخی و فرهنگ است؛ به‌عنوان بهترین راه رسیدن به اهداف خویش می‌نگرند. از سویی دیگر تأثیر توریسم بر میزان اشتغال کشورها، افزایش درآمد ارزی، رونق صنایع داخلی، گسترش همکاری‌های بین‌المللی و مهم‌تر از همه، ارتقای سطح زندگی و معیشتی مردم و بسیاری دیگر از عوامل پیش‌برنده‌ی اقتصادی موجب شده است تا نگرش کشورهای دنیا به آن تغییر یابد و توریسم به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نیروهای محرک توسعه اقتصادی جایگاه مهمی در سیاست‌گذاری دولت‌ها پیدا کند. بر این اساس می‌توان از این صنعت و بازار به‌عنوان صنعت و بازاری اثرگذار بر رفاه اقتصادی یاد نمود.

جدول ۱۰- گردشگری (توریسم) ورزشی و بهبود درآمد و سطح رفاه

شرح	بله	خیر
تعداد	۱۰۴	۲۴۰
درصد	۳۰.۲	۶۹.۸

Source: (Research findings)

تحلیل روابط آماری میان میزان گردشگری (توریسم) ورزشی و بهبود درآمد و سطح رفاه در منطقه مورد مطالعه از طریق تحلیل خوشه‌ای در سه طبقه ضعیف، متوسط و بالا صورت گرفته است، بر اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافقی، نشان دهنده وجود تفاوت معنادار آماری میان متغیر وابسته بهبود درآمد و سطح رفاه و متغیر مستقل گردشگری (توریسم) ورزشی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، گردشگری (توریسم) ورزشی رابطه معناداری با شاخص بهبود درآمد و سطح رفاه دارد. جهت این رابطه نیز مثبت برآورد شده است که نشان دهنده وجود رابطه مستقیم است، بنابراین می‌توان گفت با افزایش میزان گردشگری (توریسم) ورزشی، میزان درآمد و سطح رفاه در منطقه مورد مطالعه افزایش پیدا نمی‌کند.

جدول ۱۱- تحلیل روابط آماری میان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص بهبود درآمد و سطح رفاه، آزمون همگونی کای دو

	شاخص بهبود درآمد و سطح رفاه			کل	
	کم	متوسط	بالا		
تأثیرات اقتصادی	کم	۲۵ (۲۴٪)	۵۰ (۴۸٪)	۲۹ (۲۷٪)	۱۰۴
	متوسط	۷۰ (۴۶٪)	۳۰ (۲۰٪)	۵۰ (۳۴٪)	۱۵۰
	بالا	۴۴ (۴۹٪)	۳۵ (۳۹٪)	۱۱ (۱۲٪)	۹۰
کل	۱۳۹	۱۱۵	۹۰	۳۴۴	
آماره آزمون کای دو پیرسون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری		
ضریب همبستگی	-۰,۰۴	۲	۰,۳۵		

Source: (Research findings)

در ادامه و جهت پاسخ گویی به سؤال تحقیق، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به بررسی اثرات توسعه گردشگری ورزشی بر شاخص بهبود درآمد و سطح رفاه پرداخته شده است. بر همین اساس نتایج آزمون رگرسیون نشان می‌دهد، گردشگری (توریسم) ورزشی پیش بینی کننده معناداری در تغییرات درآمد و سطح رفاه با ضریب بتای ۰/۰۷ می‌باشد.

جدول ۱۲- اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص بهبود درآمد و سطح رفاه

معناداری تی	ضریب استاندارد		خطای استاندارد B	مدل
	ضریب غیراستاندارد	بتا		
۰,۱۸	۱,۳۲	۰,۰۷	۰,۰۲	۰,۰۴
				بهبود درآمد و سطح رفاه

Source: (Research findings)

با ضریب اطمینان و اعتبار بالایی می‌توان گفت، شاخص توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی در شاخص بهبود درآمد و سطح رفاه مؤثر بوده، بنابراین افزایش توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی باعث بهبود درآمد و سطح رفاه در محیط مورد مطالعه رساله شده است.

فرضیه ۳ - میان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و افزایش ساخت و ساز در شهر رابطه وجود دارد

توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی در درجه اول نیازمند ساخت ورزشگاه، سالن ورزشی، استادیوم‌ها، پیست‌ها و ... است که به نوعی زیرساخت‌های گردشگری (توریسم) ورزشی به شمار می‌روند. زیرساخت‌ها به‌عنوان موتور محرکه صنعت و بازار گردشگری (توریسم) باعث جذب سرمایه‌گذار و ایجاد انگیزه برای سرمایه‌گذاری در این بخش شده و در نهایت رونق صنعت و بازار گردشگری (توریسم) و توریسم را در پی دارند. آنچه که در صنعت و بازار گردشگری (توریسم) به گردشگران ارائه می‌شود شامل طیف وسیعی از خدمات شامل؛ حمل و نقل، اقامت، پذیرایی و ... می‌باشد که می‌توان آن‌ها را در دو دسته زیرساخت‌ها و روساخت‌های گردشگری (توریسم) دسته بندی کرد که هر کدام از آن‌ها دارای اهمیت ویژه‌ای می‌باشند. زیرساخت‌ها به‌عنوان موتور محرکه صنعت و بازار گردشگری (توریسم) باعث جذب سرمایه‌گذار و ایجاد انگیزه برای سرمایه‌گذاری در این بخش می‌شوند.

جدول ۱۳- افزایش ساخت و ساز در شهر

شرح	بله	خیر
تعداد	۱۱۹	۲۲۵
درصد	۳۴,۶	۶۵,۴

Source: (Research findings)

تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص افزایش ساخت و ساز از طریق تحلیل خوشه‌ای در دو طبقه بله و خیر، بر اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافقی، نشان دهنده عدم وجود تفاوت معنادار آماری میان متغیر وابسته افزایش ساخت و ساز در طی ده سال اخیر و متغیر مستقل توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، بر اساس میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، تفاوت معناداری در شاخص افزایش ساخت و ساز به دست آمده است. جهت این رابطه نیز مثبت برآورد شده است که نشان دهنده وجود رابطه مستقیم است، بنابراین می‌توان گفت با افزایش میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، میزان افزایش ساخت و ساز نیز افزایش پیدا کرده است.

جدول ۱۴- تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص افزایش ساخت و ساز در شهر، آزمون همگونی کای دو

شاخص افزایش ساخت و ساز در شهر	کل		
	کم	متوسط	بالا
تأثیرات اقتصادی	کم (۲۴٪) ۲۵	(۴۳٪) ۴۵	(۳۲٪) ۳۴
	متوسط (۴۴٪) ۶۷	(۲۰٪) ۳۰	(۴۲٪) ۶۳
	بالا (۳۳٪) ۳۰	(۴۴٪) ۴۰	(۲۲٪) ۲۰
کل	۱۲۲	۱۱۵	۱۱۷
آماره آزمون کای دو پیرون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری
ضریب همبستگی	-۰,۱۰	۲	۰,۴۵

Source: (Research findings)

در ادامه و جهت پاسخ‌گویی به سؤال تحقیق، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به بررسی اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص افزایش ساخت و ساز پرداخته شده است. بر همین اساس نتایج آزمون رگرسیون نشان می‌دهد، ضریب بتای اثرگذاری توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی بعد افزایش ساخت و ساز با ضریب بتای ۰,۱۲ است).

جدول ۱۵- اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص افزایش ساخت و ساز در شهر

مدل	ضریب استاندارد		تی	معناداری
	ضریب غیراستاندارد	خطای استاندارد		
	B	خطای استاندارد	بتا	
افزایش ساخت و ساز	۰,۰۵	۰,۰۳	۰,۱۲	۰,۲۳

Source: (Research findings)

با ضریب اطمینان و اعتبار بالایی می‌توان گفت، شاخص توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی در افزایش شاخص افزایش ساخت و ساز در شهر مؤثر بوده، بنابراین افزایش توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی باعث افزایش شاخص افزایش ساخت و ساز و نهایتاً ارتقاء توسعه پایدار شهر شده است.

فرضیه ۴ - میان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر رابطه وجود دارد.

گردشگری (توریسم) موجب جلب مسافران به شهرها می‌شود و این به نوبه خود به معنای درآمد و سود برای سازمان‌هایی است که گردشگران در آن پول خرج می‌کنند. و از طرفی در شهرها و کلان‌شهرها امکانات الزام برای گردشگران به گونه‌ای خاص فراهم است. ضمناً درآمد به دست آمده از گردشگران به نوبه خود باعث ایجاد درآمد بیشتر، گردش بیشتر و نهایتاً رونق اقتصادی در شهرها می‌شود. علاوه بر آن گردشگری (توریسم) در شهرها در زمینه‌ی اقتصادی علاوه بر جنبه‌های مختلف کسب درآمد به انتقال بخشی از قدرت خرید سایر مناطق به شهرها جذب کننده گردشگری (توریسم)، افزایش تحرک در تولید و توزیع، ایجاد مشاغل و خدمات گوناگون و کمک به سرعت گردش پول منجر می‌شود. از این رو گردشگری (توریسم) شهری به گونه‌ای دادوستد اقتصادی شکل می‌دهد که در یک سو گردشگری (توریسم) و در دیگر سو میزبان قرار دارد و در چارچوب عرضه و تقاضا، به اقتصاد گردشگری (توریسم) شهری شکل می‌دهد.

جدول ۱۶- افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر

شرح	بله	خیر
تعداد	۱۹۶	۱۴۸
درصد	۵۷	۴۳

Source: (Research findings)

تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر از طریق تحلیل خوشه‌ای در سه طبقه ضعیف، متوسط و بالا، بر اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافقی، نشان دهنده وجود رابطه معنادار آماری میان متغیر وابسته افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر و متغیر مستقل توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، بر اساس میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، رابطه معناداری در شاخص افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر به دست آمده است. جهت این رابطه نیز مثبت برآورد شده است که نشان دهنده وجود رابطه مستقیم است، بنابراین می‌توان گفت با افزایش میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، میزان افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر هم افزایش پیدا می‌کند.

جدول ۱۷- تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری

شهر، آزمون همگونی کای دو

شاخص افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر		کل	
کم	متوسط	بالا	کل
اثرات اقتصادی کم	۱۹ (۱۸٪)	۲۴ (۲۳٪)	۱۰۴
متوسط	۸۸ (۵۸٪)	۴۰ (۲۶٪)	۱۵۰
بالا	۱۰ (۱۱٪)	۵۷ (۶۳٪)	۹۰
کل	۹۳	۱۲۱	۳۴۴
آماره آزمون کای دو پیرسون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری
۰٫۷۴	۲	۰٫۰۰	

Source: (Research findings)

در ادامه و جهت پاسخ‌گویی به سؤال تحقیق، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به بررسی اثرات توسعه گردشگری ورزشی بر روی شاخص افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر پرداخته شده است. بر همین اساس نتایج آزمون رگرسیون نشان می‌دهد، ضریب بتای اثرگذاری توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی بعد شاخص افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر با ۰/۵۱ (است).

جدول ۱۸- اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر

معناداری تی	ضریب استاندارد	ضریب غیراستاندارد	مدل
بتا	خطای استاندارد	B	
۰٫۰۰	۲٫۱۴	۰٫۵۱	افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر

Source: (Research findings)

با ضریب اطمینان و اعتبار بالایی می‌توان گفت، شاخص توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی در شاخص سرزندگی مؤثر بوده، بنابراین افزایش توسعه گردشگری (توریسم) باعث بهبود شاخص افزایش درآمد مراکز واحدهای خدماتی و بازرگانی و صنعت و بازاری شهر و در ادامه توسعه پایدار شهر شده است.

فرضیه ۵ - میان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و بهبود کمی و کیفی صنایع دستی رابطه وجود دارد. توسعه اقتصادی جوامع محلی یکی از مهم‌ترین اهداف صنعت و بازار گردشگری (توریسم) (Suansri, 2003: 21) و

این صنعت و بازار یکی از مهم‌ترین عوامل توسعه اقتصادی جوامع شهری و شهری است. (Augustin, 1998: 17) جاذبه‌های منحصربه‌فرد هر منطقه از مهم‌ترین عوامل جذب گردشگر، هزینه کردهای گردشگران و فراخور آن، توسعه اقتصادی جامعه میزبان هستند (Parhad et al, 2005: 377) و جاذبه‌های مرتبط با میراث فرهنگی در کنار جاذبه‌های طبیعی، این موقعیت را به بهترین شکل ایجاد می‌کنند (Timothy and Boyd, 2003: 68). صنایع دستی در تقسیم‌بندی جاذبه‌های میراث فرهنگی، جایگاه ویژه‌ای دارد (Timothy and Boyd, 2003: 59) و جوهره زندگی سنتی و باستانی اقوام (شایسته‌فر، ۱۳۹۳: ۱۰۷) و صنعت و بازاری است که در گذشته، محصولات آن پاسخ مناسبی به شرایط طبیعی محیط زندگی بوده‌اند. تجربه کشورهای مختلف همچون چین (Ling-en et al, 2013: 120)، تانزانیا (Kalavar et al, 2014: 53) و کشورهای آمریکای جنوبی (Ardren and Hutson, 2007: 370) نشان می‌دهد که رونق تولید و فروش صنایع دستی و سنتی در مقصدهای گردشگری (توریسم)، یکی از بهترین راه‌های ارزآوری و جذب دلارهای گردشگران خارجی است. از این رو، امروزه تولید صنایع دستی یکی از فعالیت‌های ویژه و اصلی در حوزه گردشگری (توریسم) محسوب می‌شود و نقش مهمی در کارآفرینی کوچک‌مقیاس و خصوصی دارد (Nemasetoni and Rogerson, 2005: 199; Rogerson and Lisa, 2005: 106).

جدول ۱۹- بهبود کمی و کیفی صنایع دستی

شرح	بله	خیر
تعداد	۱۴۶	۱۹۸
درصد	۴۲،۴	۵۷،۶

Source: (Research findings)

تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص بهبود کمی و کیفی صنایع دستی تغییر داده شده به تفکیک شهرهای مورد مطالعه از طریق تحلیل خوشه‌ای در سه طبقه ضعیف، متوسط و بالا، بر اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافقی، نشان دهنده عدم وجود رابطه معنادار آماری میان متغیر وابسته بهبود کمی و کیفی صنایع دستی تغییر داده شده و متغیر مستقل توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی موجود است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، بر اساس میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، رابطه معناداری در شاخص بهبود کمی و کیفی صنایع دستی تغییر داده شده به دست نیامده است. جهت این رابطه نیز مثبت برآورد شده است که نشان دهنده وجود رابطه مستقیم است، بنابراین می‌توان گفت با افزایش میزان توسعه گردشگری (توریسم)، بهبود کمی و کیفی صنایع دستی تغییر داده شده کاهش پیدا می‌کند.

جدول ۲۰- تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و بهبود کمی و کیفی صنایع دستی، آزمون همگونی کای دو

اثرات اقتصادی	شاخص بهبود کمی و کیفی صنایع دستی		
	کم	متوسط	بالا
کم	۳۶ (۳۴٪)	۵۰ (۴۸٪)	۱۸ (۱۷٪)
متوسط	۲۸ (۱۸٪)	۴۵ (۳۰٪)	۷۷ (۵۱٪)
بالا	۲۰ (۲۲٪)	۵۵ (۶۱٪)	۱۵ (۱۶٪)
کل	۹۸	۱۳۶	۱۱۰
آماره آزمون کای دو پیرسون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری
ضریب همبستگی	-۰،۰۵	۲	۰،۳۶

Source: (Research findings)

در ادامه و جهت پاسخ‌گویی به سؤال تحقیق، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به بررسی اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص بهبود کمی و کیفی صنایع دستی تغییر داده شده پرداخته شده است. بر همین اساس نتایج آزمون رگرسیون نشان می‌دهد، توسعه گردشگری (توریسم) به صورت معناداری بهبود کمی و کیفی صنایع دستی تغییر داده شده با ضریب بتای ۰/۰۶ را پیش بینی نمی‌کند.

جدول شماره ۲۱- اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص بهبود کمی و کیفی صنایع دستی

معناداری تی	ضریب استاندارد		مدل
	ضریب غیراستاندارد	خطای استاندارد B	
۰،۳۳	۰،۴۵	۰،۰۶	۰،۰۹
	بتا	خطای استاندارد	توسعه گردشگری (توریسم)

Source: (Research findings)

با ضریب اطمینان و اعتبار بالایی می‌توان گفت، شاخص توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی در شاخص بهبود کمی و کیفی صنایع دستی مؤثر نبوده، بنابراین افزایش توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی باعث افزایش بهبود کمی و کیفی صنایع دستی شده و نهایتاً توسعه پایدار بیشتر شهر است.

فرضیه ۶: میان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر رابطه وجود دارد.

به باور کارشناسان، سرمایه‌گذاری در حوزه گردشگری (توریسم) به لحاظ ماهیت فرابخشی خود تا حدی با سرمایه‌گذاری در سایر صنایع متفاوت است. متأثر شدن بخش تقاضای گردشگری (توریسم) از عوامل غیراقتصادی نظیر بی‌ثباتی سیاسی، تروریسم، گسترش بیماری‌های خاص، پیشرفت فناوری، چالش‌های مربوط به امنیت و ... عدم ذخیره کالا و خدمات گردشگری (توریسم) از آن جهت که تجربه دریافت خدمات هم‌زمان با تولید آن‌ها صورت می‌گیرد؛

جدول ۲۲- افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر

شرح	در	
	داخل	در محیط اطراف مسکن فضا
تعداد	۲۱۲	۱۳۲
درصد	۶۱،۶	۳۸،۴

Source: (Research findings)

تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر که از طریق تحلیل خوشه‌ای در سه طبقه ضعیف، متوسط و بالا قرار داشته‌اند، بر اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافقی، نشان دهنده وجود رابطه معنادار آماری میان متغیر وابسته افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر و متغیر مستقل توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی موجود است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، بر اساس میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، رابطه معناداری در شاخص افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر به دست آمده است. جهت این رابطه نیز مثبت برآورد شده است که نشان دهنده وجود رابطه مستقیم است، بنابراین می‌توان گفت با افزایش میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، میزان افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر هم افزایش پیدا می‌کند.

جدول ۲۳- تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) و ورزشی و شاخص افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر، آزمون همگونی

کای دو			
شاخص افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر کل			
کم	متوسط	بالا	کل
۶۸ (۶۵٪)	۱۵ (۱۴٪)	۲۱ (۲۰٪)	۱۰۴
۳۵ (۲۲٪)	۸۵ (۵۴٪)	۳۰ (۱۹٪)	۱۵۵
۲۰ (۲۲٪)	۱۳ (۱۴٪)	۵۷ (۶۳٪)	۹۰
۱۲۳	۱۱۳	۱۰۸	۳۴۴
آماره آزمون کای دو پیرسون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری
۰٫۷۴	۲	۰٫۰۰	
ضریب همبستگی			

Source: (Research findings)

در ادامه و جهت پاسخ‌گویی به سؤال تحقیق، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به بررسی اثرات توسعه گردشگری (توریسم) و ورزشی بر روی شاخص افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر پرداخته شده است. بر همین اساس نتایج آزمون رگرسیون نشان می‌دهد، توسعه گردشگری (توریسم) و ورزشی به صورت معناداری افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر با ضریب بتای ۰/۰۶ را پیش‌بینی می‌کند؛

جدول ۲۴- اثرات توسعه گردشگری (توریسم) و ورزشی بر روی افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر

معناداری تی	ضریب استاندارد		مدل
	ضریب غیراستاندارد	خطای استاندارد	
بتا	B		
۰٫۰۰	۰٫۰۳	۰٫۴۴	۰٫۰۶
			توسعه گردشگری (توریسم) و ورزشی

Source: (Research findings)

با ضریب اطمینان و اعتبار بالایی می‌توان گفت، شاخص توسعه گردشگری (توریسم) و ورزشی در شاخص افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر مؤثر بوده، بنابراین افزایش توسعه گردشگری (توریسم) و ورزشی باعث بهبود افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در شهر و نهایتاً توسعه پایدار شهری شده است.

فرضیه ۷: میان توسعه گردشگری (توریسم) و ورزشی و بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی رابطه وجود دارد.

توسعه گردشگری (توریسم) می‌تواند در بهبود وضعیت بهداشت مؤثر باشد. یکی از الزامات توسعه صنعت و بازار گردشگری (توریسم) توجه به اعتلای سطح بهداشت در کشور است. برای جلب توریست‌ها، تأسیس امکانات و تسهیلات مورد نیاز، حفظ و بهداشت و رعایت اصول ایمنی و حفاظتی از ضروریات است. از نظر بسط امکانات ورزشی نیز توسعه صنعت و بازار گردشگری (توریسم) می‌تواند اثرات مثبتی در پی داشته باشد. گسترش تسهیلات ورزشی مورد علاقه توریست‌ها می‌تواند در ایجاد علائق ورزشی در مردم محلی نیز مؤثر واقع شود و از این طریق سطح سلامتی مردم کشور را ارتقا دهد. بسیاری اعتقاد به این دارند که صنعت و بازار گردشگری (توریسم) یک صنعت و بازار بدون آلودگی است؛ اما این کمی غیر واقع بینانه است. رشد بی‌رویه گردشگری (توریسم) اگرچه در کوتاه‌مدت ممکن است اثرات نامرئی با خود به همراه داشته باشد، اما در بلندمدت کاملاً مشهود خواهد بود. عبور و مرور بی‌رویه و وسایل حمل‌ونقل با افزایش میزان سروصدا همراه خواهد بود و این افزایش صدا با افزایش آلودگی

همراه خواهد بود و در بلندمدت باعث خواهد شد جوامع محلی و مقصد ناراحتی‌های جسمی و روحی و روانی داشته باشند. علاوه بر افزایش بیماری‌هایی همچون ایدز و هیپاتیت، رشد گردشگری (توریسم) بدون برنامه مشکلات زیادی را برای ایران در بخش انرژی و تأمین آب آشامیدنی خواهد داشت. هتل‌ها و مراکز اقامتی از سیستم فاضلاب مناسبی برخوردار نیستند. در صورتی که این مراکز در نزدیکی رودخانه و دریاها قرار گرفته باشند و مخرج فاضلاب آن‌ها به دریاها وارد شود، شاهد آلودگی‌های زیست‌محیطی بسیاری در این مکان‌های تفریحی خواهیم بود. مصداق بارز آن در شهرهای شمالی کشور است. فاضلاب شهرها و هتل‌ها و مراکز اقامتی به دریای کاسپین سرازیر می‌شود و خیل عظیم مسافران تابستانی استان گیلان در همین وضعیت شنا می‌کنند؛ که از طریق این آب‌ها امکان گسترش بیماری‌های متعددی افزایش می‌یابد و سلامت مردم را به خطر می‌اندازد.

جدول ۲۵- بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی

شرح	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	خیلی کم	کم	اندک
تعداد	۲۰۰	۱۰۰	۹	۱۷	۷	۱۱
درصد	۵۸,۲	۱۸,۸	۲,۶	۴,۸	۲	۳,۲

Source: (Research findings)

تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی از طریق تحلیل خوشه‌ای در سه طبقه ضعیف، متوسط و بالا، بر اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافقی، نشان دهنده وجود رابطه معنادار آماری میان متغیر وابسته بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی و متغیر مستقل توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، بر اساس میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، رابطه معناداری در شاخص بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی به دست آمده است. جهت این رابطه نیز مثبت برآورد شده است که نشان دهنده وجود رابطه مستقیم است، بنابراین می‌توان گفت با افزایش میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، میزان بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی هم افزایش پیدا می‌کند.

جدول ۲۶- تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی

شاخص بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی	شاخص وضعیت بهداشت فردی و عمومی			کل
	کم	متوسط	بالا	
کم	۵۸٪	۱۹٪	۲۴٪	۱۰۴
متوسط	۲۰٪	۷۵٪	۳۰٪	۱۵۰
بالا	۳۵٪	۱۱٪	۴۵٪	۹۰
کل	۱۲۶	۱۰۴	۱۱۴	۳۴۴
آماره آزمون کای دو پیرسون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری	
ضریب همبستگی	۰,۵۷	۲	۰,۰۰	

Source: (Research findings)

در ادامه و جهت پاسخ‌گویی به سؤال تحقیق، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به بررسی اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی پرداخته شده است. بر همین اساس نتایج آزمون رگرسیون نشان می‌دهد، توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی به صورت معناداری شاخص بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی با ضریب بتای ۰/۴۰ را پیش بینی می‌کند.

جدول ۲۷- اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی

معناداری تی	ضریب استاندارد		مدل
	بنا	ضریب غیراستاندارد	
۰,۰۰	۱,۴۴	۰,۴۰	توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی
		خطای استاندارد B	
		۰,۰۷	۰,۱۹

Source: (Research findings)

با ضریب اطمینان و اعتبار بالایی می‌توان گفت، توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی در شاخص بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی مؤثر بوده، بنابراین افزایش توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی باعث تداوم بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی و ارتقاء توسعه پایدار شهری شده است

فرضیه ۸- میان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر رابطه وجود دارد.

جدول ۲۸- افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر

شرح	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	خیلی کم	سایر
تعداد	۹۲	۲۳	۹۰	۱۰۷	۱۸
درصد	۲۶,۷	۶,۷	۲۶,۲	۳۱,۱	۵,۲

Source: (Research findings)

تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر (از طریق تحلیل خوشه‌ای در سه طبقه ضعیف، متوسط و بالا، بر اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافقی، نشان دهنده وجود رابطه معنادار آماری میان متغیر وابسته افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر) و متغیر مستقل توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، بر اساس میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، رابطه معناداری در شاخص افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر) به دست آمده است. جهت این رابطه نیز مثبت برآورد شده است که نشان دهنده وجود رابطه مستقیم است، بنابراین می‌توان گفت با افزایش میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر) هم تغییر پیدا می‌کند.

جدول ۲۹- تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر، آزمون همگونی کای دو

کل	شاخص افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر		
	کم	متوسط	بالا
توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی	کم ۵۳ (٪۵۱)	متوسط ۳۰ (٪۲۸)	بالا ۲۱ (٪۲۰)
متوسط	۴۵ (٪۳۰)	۷۵ (٪۵۰)	۳۰ (٪۲۰)
بالا	۱۶ (٪۱۷)	۲۸ (٪۳۱)	۴۶ (٪۵۲)
کل	۱۱۴	۱۳۳	۹۷
آماره آزمون کای دو پیرسون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری
ضریب همبستگی	۰,۶۰	۲	۰,۰۰

Source: (Research findings)

در ادامه و جهت پاسخ‌گویی به سؤال تحقیق، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به بررسی اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر) پرداخته شده است. بر همین اساس نتایج آزمون رگرسیون نشان می‌دهد، توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی به صورت معناداری شاخص افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر) با ضریب بتای ۰,۲۹ را پیش بینی می‌کند.

جدول ۳۰- اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر):

معناداری تی	ضریب استاندارد		مدل
	بنا	ضریب غیراستاندارد	
۰,۰۰	۱,۶۵	۰,۲۹	توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی
		خطای استاندارد B	
		۰,۰۵	۰,۱۳

Source: (Research findings)

با ضریب اطمینان و اعتبار بالایی می‌توان گفت، شاخص توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی در شاخص افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر) معنی مؤثر بوده، بنابراین افزایش توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی باعث بهبود نحوه افزایش تعلق خاطر شهروندان به شهر) و ارتقاء پایداری شهری شده است

فرضیه ۱۰: میان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و میزان تمایل به مهاجرت از شهر رابطه وجود دارد.

جدول ۳۱- میزان تمایل به مهاجرت از شهر

شرح	اتاق	آشپزخانه	پذیرایی	انبار	سرویس و حمام	سایر
تعداد	۶۱	۴۰	۷۴	۲۶	۶۳	۸۰
درصد	۱۷,۷	۱۱,۶	۲۱,۵	۷,۶	۱۸,۳	۲۳,۲

Source: (Research findings)

تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص میزان تمایل به مهاجرت از شهر از طریق تحلیل خوشه‌ای در سه طبقه ضعیف، متوسط و بالا، بر این اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافقی، نشان دهنده وجود رابطه معنادار آماری میان متغیر وابسته میزان تمایل به مهاجرت از شهر و متغیر مستقل توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، بر اساس میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، رابطه معناداری در شاخص میزان تمایل به مهاجرت از شهر به دست آمده است. جهت این رابطه نیز منفی برآورد شده است که نشان دهنده وجود رابطه مستقیم ناست، بنابراین می‌توان گفت با افزایش میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، میزان تمایل به مهاجرت از شهر کاهش پیدا می‌کند.

جدول ۳۲- تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص میزان تمایل به مهاجرت از شهر، آزمون همگونی کای دو

شاخص میزان تمایل به مهاجرت از شهر	کل		
	کم	متوسط	بالا
تأثیرات اجتماعی	کم (/۵۰)۵۲	(/۲۱)۲۲	(/۲۸)۳۰
متوسط	(/۲۲)۳۴	(/۵۶)۸۵	(/۲۰)۳۱
بالا	(/۲۷)۲۵	(/۲۷)۲۵	(/۴۴)۴۰
کل	۱۱۱	۱۳۲	۱۰۱
آماره آزمون کای دو پیرسون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری
ضریب همبستگی	۰,۵۰	۲	۰,۰۰

Source: (Research findings)

در ادامه و جهت پاسخ‌گویی به سؤال تحقیق، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به بررسی اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی میزان تمایل به مهاجرت از شهر پرداخته شده است. بر همین اساس نتایج آزمون رگرسیون نشان می‌دهد، توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی به صورت معناداری شاخص میزان تمایل به مهاجرت از شهر با ضریب بتای ۰,۳۶ را پیش بینی می‌کند.

جدول ۳۳- اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی ابعاد میزان تمایل به مهاجرت از شهر

معناداری	تی	ضریب استاندارد		مدل
		ضریب غیراستاندارد	خطای استاندارد	
	بتا	B		
۰,۰۰	۰,۳۶	۰,۰۵	۰,۲۰	توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی

Source: (Research findings)

با ضریب اطمینان و اعتبار بالایی می‌توان گفت، شاخص توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر میزان تمایل به مهاجرت از شهر مؤثر بوده، بنابراین افزایش توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی باعث کاهش میزان تمایل به مهاجرت از شهر و ارتقاء توسعه پایدار شده است.

فرضیه ۱۱: میان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و مشارکت در کارهای جمعی رابطه وجود دارد.

جدول ۳۴- مشارکت در کارهای جمعی

شرح	باغداری	دامداری	کشاورزی	گردشگری (توریسم)	صنعت و بازاری	سایر
تعداد	۶	۲۸	۴۱	۲۳۰	۳۹	
درصد	۱,۷	۸,۱	۱۱,۹	۶۶,۸	۱۱,۳	

Source: (Research findings)

تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص مشارکت در کارهای جمعی بر اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافقی، نشان دهنده وجود رابطه معنادار آماری میان متغیر وابسته مشارکت در کارهای جمعی و متغیر مستقل توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، بر اساس میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، رابطه معناداری در شاخص مشارکت در کارهای جمعی به دست آمده است. جهت این رابطه نیز مثبت برآورد شده است که نشان دهنده وجود رابطه مستقیم است، بنابراین می‌توان گفت با افزایش میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، میزان مشارکت در کارهای جمعی هم افزایش پیدا می‌کند.

جدول ۳۵- تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص مشارکت در کارهای جمعی، آزمون همگونی کای دو

	شاخص مشارکت در کارهای جمعی			کل
	کم	متوسط	بالا	
توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی	۶۴ (۶۱٪)	۲۰ (۱۹٪)	۲۰ (۱۹٪)	۱۰۴
متوسط	۳۰ (۲۰٪)	۷۴ (۴۹٪)	۴۶ (۳۰٪)	۱۵۰
بالا	۲۰ (۲۲٪)	۳۰ (۳۳٪)	۴۰ (۴۴٪)	۹۰
کل	۱۱۴	۱۲۴	۱۰۶	۳۴۴
آماره آزمون کای دو پیرسون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری	
ضریب همبستگی	۰,۴۷	۲	۰,۰۰۰	

Source: (Research findings)

در ادامه و جهت پاسخ‌گویی به سؤال تحقیق، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به بررسی اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص مشارکت در کارهای جمعی پرداخته شده است. بر همین اساس نتایج آزمون رگرسیون نشان می‌دهد، توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی به صورت معناداری شاخص مشارکت در کارهای جمعی با ضریب بتای ۰,۴۰ را پیش بینی می‌کند.

جدول ۳۶- اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص مشارکت در کارهای جمعی

معناداری تی	ضریب استاندارد		مدل
	بتا	خطای استاندارد B	
۰,۰۰	۰,۴۰	۰,۰۴	توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی

Source: (Research findings)

با ضریب اطمینان و اعتبار بالایی می‌توان گفت، شاخص توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی در شاخص مشارکت در کارهای جمعی در شاخص معنی مؤثر بوده، بنابراین افزایش توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی باعث بهبود مشارکت و از این طریق پایداری توسعه شهری شده است

فرضیه ۱۲: میان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان رابطه وجود دارد.

جدول ۳۷- آیا توسعه گردشگری ورزشی در راستای حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان بوده است

شرح	بله	خیر
تعداد	۲۰۸	۱۳۶
درصد	۶۰,۵	۳۹,۵

Source: (Research findings)

تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان، بر اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافق، نشان دهنده وجود رابطه معنادار آماری میان متغیر وابسته حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان و متغیر مستقل توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، بر اساس میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، رابطه معناداری در شاخص حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان به دست آمده است. جهت این رابطه نیز مثبت برآورد شده است که نشان دهنده وجود رابطه مستقیم است، بنابراین می‌توان گفت با افزایش میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی، میزان حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان هم افزایش پیدا می‌کند.

جدول ۳۸- تحلیل روابط آماری میان میزان توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی و شاخص حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان، آزمون همگونی کای دو

	شاخص حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان		
	کم	متوسط	بالا
توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی	کم ۳۹/۴۱ (٪)	متوسط ۳۴/۳۲ (٪)	بالا ۲۹/۲۷ (٪)
متوسط	۳۰/۲۰ (٪)	۷۰/۴۶ (٪)	۵۰/۳۳ (٪)
بالا	۲۰/۲۲ (٪)	۲۰/۲۲ (٪)	۵۰/۵۶ (٪)
کل	۹۱	۱۲۴	۱۲۹
آماره آزمون کای دو پیرسون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری
ضریب همبستگی	۰,۶۴	۲	۰,۰۰

Source: (Research findings)

در ادامه و جهت پاسخ‌گویی به سؤال تحقیق، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به بررسی اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی شاخص حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان پرداخته شده است. بر همین اساس نتایج آزمون رگرسیون نشان می‌دهد، توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی به صورت معناداری شاخص حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان با ضریب بتای ۰,۴۵ را پیش بینی می‌کند.

جدول ۳۹- اثرات توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی بر روی حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان

معناداری تی	ضریب استاندارد		مدل
	بتا	خطای استاندارد B	
۰,۰۰	۰,۴۵	۰,۰۸	توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی

Source: (Research findings)

با ضریب اطمینان و اعتبار بالایی می‌توان گفت، شاخص توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی در حفظ بیشتر محیط زیست از طرف شهروندان مؤثر بوده، بنابراین افزایش توسعه گردشگری (توریسم) ورزشی باعث بهبود توسعه پایدار شهری می‌شود.

نتیجه‌گیری و دستاورد علمی پژوهشی

امروزه گردشگری (توریسم) به‌عنوان یکی از ارکان اصلی اقتصاد جهانی سهم چشمگیری در معادلات اقتصادی بین‌المللی ایفا می‌کند. از این رو با توسعه فعالیت‌های گردشگری (توریسم) و شناسایی بخشی از جاذبه جهانگردی ایران بخصوص در نواحی شهری می‌توان به بهبود ارتقای سطح این فضاها کمک شایانی کرد و برای بهسازی و بازسازی کالبد اقتصادی و اجتماعی آن‌ها گام مؤثری برداشت و توسعه گردشگری (توریسم) شهری هم به ساکنان بومی شهرها و هم اقتصاد ملی کشور کمک کرد. بررسی‌های صورت گرفته در شهر مشهد از طریق مطالعات میدانی و ارائه پرسشنامه در بین شهروندان که به‌صورت تصادفی انتخاب شده بودند، نشان می‌دهد گردشگری (توریسم) در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی کالبدی اثراتی را بر توسعه شهری موجب شده که برخی جنبه مثبت و برخی جنبه منفی داشته‌اند. بر اساس این ارزیابی، گردشگری (توریسم) در زمینه توسعه اقتصادی سبب اشتغال‌زای شده است البته این نکته نیز قابل ذکر است که یکی مشکلات و ضعف گردشگری (توریسم) در این بخش می‌توان به فصلی بودن گردشگری (توریسم) اشاره کرد زیرا در فصول تابستان و پاییز تعداد ورود گردشگران به منطقه بسیار کاهش می‌یابد و باعث می‌شود برخی از مشاغلی که در فصول گردشگری (توریسم) رونق می‌یابد در زمانی که تعداد گردشگران در منطقه کاهش یابد تعداد افراد شاغل در آن بخش کاهش یا به کل از بین برود. افزایش درآمد، بهبود سطح رفاه شهروندان، تنوع کیفی و کمی صنایع دستی و افزایش سرمایه‌گذاری‌های خارجی و داخلی درون شهرها از دیگر اثرات مثبت اقتصادی گردشگری (توریسم) در منطقه است که امکان توسعه شهر را فراهم نموده است؛ اما در این زمینه اثرات منفی نیز داشته است که می‌توان به افزایش قیمت کالاها بخصوص در فصول گردشگری (توریسم) اشاره نمود که به ضرر طبقات پایین جامعه تمام خواهد شد و باعث می‌شود قدرت خرید این افراد کاهش یابد. گردشگری (توریسم) باعث افزایش قیمت زمین و مسکن شهری مخصوصاً زمین‌هایی که در مرکز شهر و در کنار سواحل قرار دارد شده است و این افزایش قیمت باعث رواج، سوداگری زمین در شهرهای جزیره شده است. افزایش ساخت‌وساز بیش‌ازحد و متراکم و افزایش واحدهای تجاری باعث ایجاد انواع آلودگی‌ها در شهرها بخصوص آلودگی بصری و رشد بی‌قواره شهرها شده است که خود مانع اساسی بر سر راه توسعه اقتصادی شهرها است. بررسی‌های صورت گرفته در زمینه اثرات اجتماعی همانند اثرات اقتصادی نشان دهنده نتایج منفی و مثبت است. بهبود الگوی مصرف غذا، آموزش، بهداشت فردی و عمومی، افزایش تعامل و مشارکت مردم بومی در کارهای جمعی، کاهش مهاجرت، افزایش تعلق به شهر و بالا رفتن امنیت، بیانگر اثرات مثبت گردشگری (توریسم) بر جوامع شهری در جزیره قشم است و تغییر پوشش بومیان، گسترش فرهنگی بیگانه و فاصله گرفتن از فرهنگ بومی، گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی بخصوص در بین جوانان از اثرات منفی اجتماعی ورود گردشگران در محیط شهری است. از لحاظ زیست‌محیطی و کالبدی نیز اگر چه گردشگری (توریسم) موجب افزایش آگاهی شهروندان به حفظ محیط، افزایش خدمات شهری و افزایش فضاهای سبز و تفریحی شده است اما با اثرات منفی زیادی را داشته است که می‌توان به آلودگی‌های محیطی توسط گردشگران که بیشتر در نوار ساحلی جزیره به چشم می‌خورد اشاره

نمود. با وجود استقرار سطل‌های زباله و تابلوهای راهنما در سواحل و فضاهای سبز شهری برخی از گردشگران آن را رعایت نمی‌کنند. گردشگری (توریسم) در مناطق شهری با افزایش ترافیک و آلودگی‌های ناشی از آن، تغییر کاربری ارضی و از بین رفتن بافت با ارزش شهری همراه بوده که مغایر با اهداف توسعه شهری است و نیازمند توجه بیشتر مسئولین به این گونه مسائل است.

آن گونه که مشخص شد گردشگران با انگیزه‌های مختلف (بیشتر خرید و تفریح) وارد محیط‌های شهری شده و از لحاظ اقتصادی، اجتماعی و محیطی اثرات مثبت و منفی می‌گذارد؛ بنابراین، انجام اقدامات لازم و فراهم کردن امکانات و خدمات گردشگری (توریسم) در شهرهای جزیره می‌تواند موجب اثرات مطلوب اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در شهرها شده و زمینه‌ساز توسعه شهری شود و با توجه به حجم بالایی از گردشگران که منطقه با آن روبرو است، می‌توان با برنامه‌ریزی صحیح و اصولی به پیشبرد اقتصادی اجتماعی شهرها کمک کرد.

فعالیت‌های ورزشی تأثیر روزافزونی بر جنبه‌های گوناگون زندگی انسان، از جمله جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی دارند؛ به طوری که ورزش حتی تا عمق نهادهای گوناگون اعم از خانواده، مدرسه، مؤسسات و بخش‌های دولتی و خصوصی رسوخ کرده است و با نفوذ در قلب رسانه‌های بزرگ و همگانی، یکی از بزرگ‌ترین پدیده‌های اجتماعی قرن حاضر شده است؛ به‌ویژه زمانی که این فعالیت‌ها به صورت سازمان‌یافته و منظم و در قالب مسابقات و رویدادهای ورزشی برگزار می‌شوند. رویدادهای ورزشی موقعیت‌های کاملاً اختصاصی، با برنامه، از پیش آماده شده و از نظر زمانی محدود هستند که شرکت‌کنندگان برای دستیابی به اهداف مشخص در آن شرکت می‌کنند یا در برگزاری آن مشارکت می‌کنند و همچنین، برای تماشای آن انتظار می‌رود تعداد زیادی تماشاگر وجود داشته باشند.

شهر، یعنی اندیشه، عشق، زندگی، حرکت. شهر؛ یعنی، تاریخ، تمدن، فرهنگ. شهر، مناظره‌ای بی‌پایان بین آسمان و زمین است. شهر، به‌عنوان یک موجود زنده و فعال، پیوسته در حالت کامل و توسعه است. نقطه تلاقی پدیده ورزش و پدیده گردشگری (توریسم)، شهرها و نواحی پیرامون آن‌ها هستند. در ادبیات تخصصی مربوط به توریسم، توسعه شهرنشینی را یکی از عوامل مؤثر در پیدایش و تحول گردشگری به شمار آورده‌اند. ارتباط میان شهر و شهرنشینی و توریسم واقعیتی تاریخی است که در طی فرایندی هم به‌عنوان گردشگر فرست و هم گردشگر پذیر محسوب می‌شود. در گردشگری ورزشی، امروزه شهرها به علت موقعیت مناسبشان در میان چشم‌اندازهای طبیعی و متنوع، وجود تأسیسات و تجهیزات زیاد و حمل‌ونقل مناسب، به عنوان مقصد اولیه گردشگران محسوب می‌شوند. دو مقوله ورزش و توریسم از عوامل مهم اجتماعی هستند که نقش و تأثیر بسزایی در شکل‌گیری و جهت‌گیری شهرها به خصوص شهرهای پیشرفته دارند.

رابطه بین دو مقوله ورزش و شهر، رابطه متقابلی است که از یکسو، شامل اثرهای ورزش بر شهر و شهرنشینی و از سوی دیگر، شامل نفوذ توسعه شهرها در ورزش می‌شود. در دنیای امروز، توسعه ورزش چه به لحاظ کیفی و چه از نظر کمی، آن را به مقوله نو و پیچیده‌ای تبدیل کرده است که می‌توان از آن با عنوان ورزش مدرن نام برد.

ویژگی‌های منحصر به فرد این نوع ورزش موجب اثرگذاری شدید آن بر بخش‌های مختلف زندگی امروزی در سطح خرد و کلان شده‌اند. اساساً، امروزه یکی از مهم‌ترین کاربری شهرها، ارائه خدمات گردشگری نوین است؛ زیرا، شکل‌گیری عصر پسامدرنیته با گزاره اصلی آن؛ یعنی جهانی شدن، موجب شکل‌گیری فناوری اطلاعات و گردشگری شده است و دوره جدیدی را در تعاملات اجتماعی و فرهنگی انسان‌ها به خصوص در قالب ساخت‌های شهری رقم زده است. با این اوصاف، به علت تجمع نهادهای مدنی و زیرساخت‌های اجتماعی در مراکز شهری، این مراکز می‌توانند محل مناسبی برای جذب و جلب گردشگران داخلی و خارجی محسوب شوند. اهمیت این نوع از صنعت و بازار گردشگری زمانی که با تاریخ تمدن و شرایط ویژه طبیعی آن ناحیه همراه شود، دو چندان می‌شود و با برنامه‌ریزی‌های مناسب و به‌جا، به آسانی توانایی تبدیل شدن به قطب‌های بزرگ گردشگری را خواهد داشت. به این ترتیب است که شهرهایی مانند ونیز، رم میلان، پاریس، لندن، نیویورک، شانگهای، توکیو، بمبئی و نمونه خاورمیانه‌ای آن؛ یعنی دبی، قادر به جذب سالانه چندین میلیون گردشگر در سال هستند.

برگزاری مسابقات ورزشی در شهرهای میزبان، تغییرات بسیاری را از نظر فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی و فضایی به همراه دارند. سود حاصل از گردشگری ورزشی در پشت صحنه ورزش و مسابقات ورزشی موجب می‌شود که بسیاری از شهرها و کشورها این فرصت را بسیار مغتنم بشمارند و به جذب گردشگران بپردازند. ورزش و برگزاری مسابقات ورزشی سبب می‌شود بودجه فراوانی در امر ساخت، تعمیر و تنظیم زیرساخت‌ها و ساختارهای زیر بنایی و اقتصادی شهرها و نواحی پیرامون آن اختصاص یابد و شهرهای ضعیف بیش از پیش در مسیر توسعه شهری از نظر فیزیکی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی تلاش کنند. در سال‌های اخیر، رویدادهای ورزشی بزرگ مانند بازی‌های المپیک، مسابقات جام جهانی فوتبال و غیره، ارزش و اهمیت بسیاری پیدا کرده‌اند. این ارزش و اهمیت در رقابت شدید بین شهرها یا کشورهای متقاضی میزبانی و همچنین، برنامه‌ریزی‌های وسیع برای برگزاری موفق رویداد مشاهده می‌شوند.

References

- Barimani, Mehdi, and Abdolrazaq Ka'binejadiani (2014), Renewable Energy and Sustainable Development in Iran, Two Quarterly Journal of Renewable Energies and You, No. 1, 21-26.
- Dibai, P. (1992) Tourism Recognition, Tehran: Shahid Beheshti University Press.
- Razvani, MR (2008), Urban Tourism Development with Sustainable Tourism Approach, Tehran University Press.
- Alizadeh, K. (2003), Effects of Tourist Presence on Environmental Resources of Tarigha Section of Mashhad, Journal of Geographical Research, Volume 35, No. 1, pp. 1- 23.
- Farahani, Shahla (2007), Five shrines to attract one billion Muslims, Lightning Monthly, No. 6.
- Mahia, Mohammad Noor (2016), Investigating the Relationship between Green Sporting Places and Sustainable Urban Development. Master of Science Degree in Physical Education and Sport Sciences, University of Tehran.
- Movahed, AS. (2007), Urban Tourism, Ahvaz: Ahvaz Shahid Chamran University Press.
- Najafi, Ziaeddin (1390), The Iranian Imams: List of Part of the Imamate in Iran with the Introduction of the Tomb of the Prophets, Publication of Ahl Beit Cultural Institute, Tehran.
- Nouragai, A. (2011), Tourism in Iran Tourism, Retrieved from:

- Yazdan Panahi, Melissa and Kimia Maleki (2013), Investigating the Transport Position in Sustainable Urban Economic Development. Abbasi, A. Moeinfard, M., Khabiri, M., & Shooshinasab, P. (2014). Marketing mix in Iran sport tourism industry. *International Journal of Sport Studies*, 4(11), 1336-44.
- San Jose R ´, Baklanov A, Sokhi R S, Karatzas K, and Pe´ rez J L. Air Quality Modeling. In Sven Erik Jørgensen and Brian D. Fath (Editor-in-Chief), *Ecological Models*. Vol. [1] of *Encyclopedia of Ecology*, 5 vols. pp. [111-123] Oxford: Elsevier. <http://www.elsevier.com/locate/permissionusematerial>
- Schulenkorf, N. (2012). Sustainable community development through sport and events: A conceptual framework for Sport-for-Development projects. *Sport management review*, 15(1), 1-12. *Tourism Management* 26;pp: 25-38.
- Solberg.H.& Preuss.H(2007). “Major sport events and long-term tourism impacts”. *Journal of sport Management* 21 pp: 213-234
- Sung, HY. Morrison, A. O’leary, JT (2000). “Segmenting the adventure travel market. From the North American industry providers perspective”. *Journal of travel marketing*, (4), PP:1-20.
- Tom Hinch & Eiji Ito (2018) Sustainable Sport Tourism in Japan, *Tourism Planning & Development*, 15:1, 96-101, DOI: 10.1080/21568316.2017.1313773.
- Van Der Zee, Egbert, (2011). “Image improvement as a tangible legacy of hallmark events; The case of the 2010 world cup in south Africa, research master human Geography and planning faculty of geosciences.
- Wang, Yan, Shen, Neng, Environmental regulation and environmental productivity: The case of China, 2016, 62, 758–766

Internet resources

<http://saten.ir/>

<https://cafebazaar.ir>

